

СВІТЛОЇ ПАМ'ЯТІ КАРПОВОЇ ГАЛИНИ ВАСИЛІВНИ

---

28 грудня 2014 р. на 92-му році пішла з життя почесний член Українського мінералогічного товариства, професор, доктор геолого-мінералогічних наук, видатний учений-літолог, професор кафедри мінералогії та петрографії Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна Галина Василівна Карпова.

Галина Василівна народилася 4 квітня 1923 р. у Москві. В 1941 р. вона вступила до одного з найкращих геологічних вищих навчальних закладів країни — Московського геологорозвідувального інституту, який закінчила у 1949 р., і отримала направлення на роботу в Харків. У подальшому все її життя і діяльність пройшли в цьому місті і майже цілком були пов'язані з Харківським університетом.

Першим місцем її роботи був Науково-дослідний інститут геології Харківського державного університету, яким керував видатний геолог — професор Д.М. Соболев. Після закриття інституту геології вона перейшла на кафедру петрографії геологічного факультету.

У 1950 р. Галина Василівна стала асистентом Харківського гірничого інституту, і з тієї пори не зупинялася її педагогічна діяльність. У цьому інституті під керівництвом професора М.В. Логвиненка — доктора геолого-мінералогічних наук, відомого літолога, згодом лауреата Державної премії — вона виконала важливе дослідження з літології араукаритової світи західної частини Донецького басейну. Цим було зроблено помітний внесок у розвиток уявлень про будову Великого Донбасу, які зародилися в Харківському університеті завдяки дослідженням професора Н.Д. Борисяка ще у XIX ст. і мали велике поширення в середині минулого століття. У своїй роботі Г.В. Карпова спиралася на великий обсяг польових і лабораторних досліджень, які були підґрунтям вичерпної літологічної і палеогеографічної характеристики значної території поширення верхнього карбону в регіоні. Захист цієї роботи як кандидатської дисертації відбувся в 1955 р. У 1956 р. Галина Василівна перейшла на роботу старшим викладачем, а з 1961 р. — доцентом Харківського державного університету.

На кафедрі петрографії університету, якою тоді (до 1964 р.) керував проф. М.В. Логвиненко, склалися дуже добрі творчі взаємовідносини, що сприяли продуктивній науковій і педагогічній роботі. Насамперед на кафедрі була створена краща на той час лабораторія з вивчення мінеральної речовини. Лабораторія забезпечувала пробопідготовку і вивчення гірських порід, мінералів і руд методами «мокрої» хімії, емісійного спектрального аналізу, кристалооптики, термографії, електронної мікроскопії,

ІЧ-спектроскопії. Як дослідницький метод і метод пробопідготовки застосовували різновиди седиментологічного аналізу (гранулометрії) осадових порід, виготовляли прозорі шліфи й аншліфи з пухких і міцних гірських порід, використовували сепарацію мінеральних зерен за густиною і магнітними властивостями, тощо.

Під орудою і за участю проф. М.В. Логвиненка Г.В. Карпова виконувала важливі дослідження в царині мінералогії осадових утворень.

У 1968 р. в Геологічному інституті АН СРСР у Москві Галина Василівна блискуче захистила докторську дисертацію «Глинистые минералы и постседиментационные изменения каменноугольных отложений Большого Донбасса». У 1970 р. вона стала професором кафедри мінералогії та петрографії, і на цій посаді працювала аж до виходу на пенсію у 2000 р.

Головними напрямками наукової діяльності Галини Василівни були: 1) вивчення літології Великого Донбасу; 2) дослідження тріасового флішу Криму, якими керував професор М.В. Логвиненко і які завершилися виданням колективної монографії «Литология и генезис таврической формации Крыма»; 3) вивчення мінералогії та генезису діагенетичних карбонатних утворень, наслідком якого було уточнення структури магнезійного кальциту і значно розширені уявлення про ізоморфізм у карбонатах групи кальциту; публікації з цієї тематики (М.В. Логвиненко, Г.В. Карпова, В.Г. Космачов) знайшли відгук у закордонній літературі; 4) дослідження глинистих мінералів і стадійності їх перетворення, зокрема, в ході катагенезу. Їх результати були опубліковані у вигляді монографії (Москва, «Недра», 1972). Виконані здебільшого на матеріалі палеозою Дніпровсько-Донецької западини, ці роботи тісно пов'язані з оцінкою колекторних властивостей порід і, таким чином, були використані для прогнозу нафтогазоносності регіону. Деякі питання із зазначеної проблеми Галина Василівна вирішувала разом з М.В. Логвиненком, Е.П. Шевяковою, О.Ю. Лукіним, В.О. Кривошеєй, В.М. Тесленко-Пономаренком.

Низка публікацій дослідниці присвячена відкладам інших регіонів – рифею Південного Уралу, аалену Північного Кавказу, тріасу Передкавказзя та ін.

Роботи Г.В. Карпової широко відомі фахівцям, оскільки були опубліковані в центральних виданнях — Докладах АН СРСР, Записках Всесоюзного мінералогічного общества, Известиях вузов (серія геології), в журналі «Литология и полезные ископаемые», в Доповідях АН УРСР, Геологічному журналі АН УРСР, Записках Украинского отделения Всесоюзного мінералогічного общества, Минералогическом сборнике Львовского университета та ін., а із закордонних видань — *Sedimentology* та *Sedimentary Petrology*.

Г.В. Карпова була учасником Міжнародного геологічного конгресу в Празі, 1968 р. (доповідь разом з М.В. Логвиненком — *Stages of Postdiagenetic Alterations in Rocks of Coal-bearing Formations // Reports of 23 Session of Int. Geol. Congress. Abstracts. — Prague, 1968*); Міжнародного геохімічного конгресу в Москві, 1971 р.; Міжнародного конгресу з карбону в Москві, 1975 р.; I і II Українських літологічних нарад у Києві, 1973, 1976 рр.; Народи з дослідження та використання глин у Москві, 1967 р. (доповідь — «Диоктаэдрический монтмориллонит в цементах терригенных пород ДДВ»); міжвідомчих конференцій з геології Великого Донбасу та природних ресурсів Лівобережної України в Харкові, 1964, 1968 рр.; Всесоюзної вугільної наради у Луганську, 1970 р., та ін.

Для довідника з літології (Москва, «Недра», 1983) Г.В. Карпова написала розділи «Глинистые породы» та «Особенности исследования тонкодисперсных минералов». Підтвердженням її наукового авторитету є участь як офіційного опонента під час захистів докторських дисертацій.

Галина Василівна завжди дуже відповідально ставилася до викладацької роботи. Яскраво викладаючи курси петрографії і літології, вона опублікувала кілька методичних розробок з цієї тематики. Численні учні і колеги бачили в Галині Василівні прекрасного вихователя студентської молоді. Приблизно до середини 1980-х років вона зовсім нестандартно виконувала обов'язки куратора студентських груп — приходила до гуртожитків, розповідала на так званих «політгодинах» про знаменитих харків'ян, про новини науки і новини в світі.

Г.В. Карпова була науковим керівником 10 докторів і кандидатів геолого-мінералогічних наук — нині відомих літологів і мінералогів.

Галині Василівні повною мірою були притаманні скромність, безкорисливість, нетерпіння до неправди та кар'єризму. Повагу викликали її простота і доброзичливість у спілкуванні, вміння прийти на допомогу людині у скрутний для неї час, принциповість, енергійність, оптимізм. Вона була людиною високої культури, зокрема, чудово знала живопис, багато читала. Любов до природи особливо яскраво проявлялася під час польових робіт — у Криму, на Донбасі, Волині, Кавказі, у подорожах по Прибалтиці, Півночі Росії. Близькими їй були ландшафти Харківщини і багатьох інших місцевостей України.

Важливою рисою Галини Василівни було вміння співпрацювати з колегами та учнями. Вона щиро ділилася з ними знаннями, досвідом і творчими здобутками. Спільна робота з нею завжди була в радість усім її співавторам.

Галина Василівна Карпова пішла з життя, а ми втратили чудову людину і видатного вченого.

*В.Г. КОСМАЧОВ, Е.П. ШЕВЯКОВА, А.А. ВАЛЬТЕР,
Президія і Рада УМТ*